

แนวพระราชดำริป่าเปียกป้องกันไฟป่า

เรียบเรียงโดย : สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดลำปาง : กรมป่าไม้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงคุณค่าอันเกื้อหนุนกันและกันของน้ำเป็นยิ่งนัก ทรงคำนึงว่าทุกสรรพสิ่งในสภาพแวดล้อมของมนุษย์นั้นจะเกื้อกูลซึ่งกันและกันได้ หากรู้จักนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ เฉกเช่นเดียวกับพระราชดำริ “ป่าเปียก” (Wet Fire Break) ซึ่งเป็นทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้ด้วยการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสร้างแนวป้องกันไฟป่า กรมป่าไม้ได้น้อมนำแนวพระราชดำริป่าเปียกมาดำเนินการเป็นโครงการป้องกันไฟ ป่าเปียกประมาณ 2553

จากการบอกเล่าของนายสมชัย เพียรสถาพร อธิบดีกรมป่าไม้ นายสุวิทย์ คุณกิตติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) ได้สั่งการให้ทุกหน่วยงานที่สังกัด ทส. ดำเนินการป้องกันและประชาสัมพันธ์เรื่องไฟป่าให้ราษฎรในชุมชนที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่ป่าไม้มีความรู้ความเข้าใจรวมทั้งตระหนักถึงโทษและความเสียหายที่เกิดจากไฟไหม้ป่า ซึ่งไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อพืชพรรณธรรมชาติสัตว์ป่า สภาพดิน และน้ำแล้ว ยังก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตทรัพย์สิน และสุขภาพร่างกายของคนในพื้นที่ที่เกิดไฟป่า พร้อมขอให้ราษฎรในท้องถิ่นหันมาให้ความร่วมมือกับทางราชการในการป้องกันไฟป่าและหมอกควัน

กรมป่าไม้ได้น้อมนำแนวพระราชดำริ “ป่าเปียก” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นแนวทางในการป้องกันไฟป่า ทั้งด้านการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อให้มีแหล่งน้ำ และส่งเสริมให้ราษฎรปลูกพืชเกษตรไม้โตเร็ว และต้นกล้วย เพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับผืนป่า ทำให้ป่าเขียวชอุ่มตลอดเวลา จึงทำให้เกิดไฟป่าได้ยาก ซึ่งเป็นแนวในการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าไม้ และป้องกันไฟป่าในระยะยาวที่ได้ผลอย่างยั่งยืน

ป่าเปียก

พระราชดำริ “ป่าเปียก” เกิดขึ้นเพื่อเป็นแนวในการป้องกันไฟป่าทรงคิดค้นขึ้นโดยนำหลักการที่แสนง่ายแต่ได้ประโยชน์มหาศาล โดยใช้หลากหลายวิธีการประกอบกัน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานวิธีการก่อสร้าง “ป่าเปียก” ไว้ประกอบด้วย

วิธีการแรก

ทำระบบป้องกันไฟไหม้ป่า โดยใช้แนวคลองส่งน้ำและแนวพืชชนิดต่างๆ ปลูกตามแนวคลองนี้

วิธีที่สอง

สร้างระบบการควบคุมไฟป่าด้วยแนวป้องกันไฟป่าเปียก โดยอาศัยน้ำชลประทานและน้ำฝน

วิธีที่สาม

โดยการปลูกต้นไม้โตเร็วคลุมแนวร่องน้ำเพื่อให้ความชุ่มชื้นค่อยๆ ทวีขึ้นและแผ่ขยายออกไปทั้งสองร่องน้ำ ซึ่งจะทำให้ต้นไม้งอกงามและมีส่วนช่วยป้องกันไฟป่า เพราะไฟป่าจะเกิดขึ้นง่ายหากป่าขาดความชุ่มชื้น

วิธีที่สี่

โดยการสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น หรือที่เรียกว่า Check Dam ขึ้น เพื่อปิดกั้นร่องน้ำหรือลำธารขนาดเล็กเป็นระยะๆ เพื่อใช้เก็บกักน้ำและตะกอนดินไว้บางส่วน โดยน้ำที่เก็บไว้จะซึมเข้าไปสะสมในดินทำให้ความชุ่มชื้นแผ่ขยายเข้าไปทั้งสองด้านกลายเป็น “ป่าเปียก”

วิธีที่ห้า

โดยการสูบน้ำเข้าไปในระดับที่สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วปล่อยน้ำลงมาที่ละน้อยให้ค่อยๆ ไหลซึมดินเพื่อช่วยเสริมการปลูกป่าบนพื้นที่สูงในรูป “ภูเขาป่า” ให้กลายเป็น “ป่าเปียก” ซึ่งสามารถป้องกันไฟป่าได้อีกด้วย

วิธีที่หก

ปลูกต้นกล้วยในพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นช่องว่างของป่า ประมาณ 2 เมตร หากเกิดไฟไหม้ป่าก็จะปะทะต้นกล้วยซึ่งอุ้มน้ำไว้ได้มากกว่าพืชอื่น ทำให้ลดการสูญเสียน้ำลงไปได้มาก

แนวพระราชดำริป่าเปียก จึงนับเป็นทฤษฎีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ โดยใช้ความชุ่มชื้นเป็นหลักสำคัญที่จะช่วยให้ป่าเขียวสดอยู่ตลอดเวลา ไฟป่าจึงเกิดได้ยาก การพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์และพื้นที่ป่าไม้ที่สามารถทำได้ง่ายและได้ผลดียิ่งขึ้น

การจัดการความรู้ เรื่อง การจัดทำแนวกันไฟแบบป่าเปียก

1. การบ่งชี้ความรู้

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง ได้ดำเนินการจัดประชุมเพื่อพิจารณาหาประเด็นความรู้ที่ต้องการจัดทำองค์ความรู้ และเนื่องจากสภาพปัญหาหมอกควันและไฟป่าที่เกิดขึ้นเป็นประจำในห้วงฤดูหนาวของทุกปี ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อเศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะทางด้านสุขภาพของประชาชนโดยตรงไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ ผนวกกับการที่จังหวัดลำปางได้เห็นความสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้จัดสรรงบประมาณในการแก้ไขปัญหาโดยมอบหมายให้สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปางจัดทำโครงการฟื้นฟูสภาพป่าโดยการจัดทำแนวกันไฟแบบป่าเปียก ภายใต้แผนพัฒนาจังหวัดลำปาง พ.ศ. ๒๕๕๔ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในระยะยาวและยั่งยืน โดยกลุ่มงานทรัพยากรธรรมชาติเป็นหน่วยงานดำเนินกิจกรรมในระดับอำเภอทุกอำเภอ จึงเห็นชอบในการพิจารณาให้องค์ความรู้ด้านการจัดทำแนวกันไฟแบบป่าเปียกเป็นองค์ความรู้ที่จะทำในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๔ นี้ อันเป็นสร้างความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาส่งเสริมจิตสำนึกของประชาชนในหมู่บ้านให้เกิดความรักหวงแหนผืนป่า

2. การสร้างและแสวงหาความรู้

สืบค้นข้อมูล ความรู้ผลกระทบจากการเกิดหมอกควันและไฟป่า และความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีป่าเปียกตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่มีการเผยแพร่ในระบบสารสนเทศจากแหล่งต่างๆ

3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ

รวบรวมความรู้เป็นหมวดหมู่และจัดทำองค์ความรู้ โดยเน้นให้เกิดความเข้าใจง่าย และสามารถสื่อสารให้กับประชาชนในทุกกระดับเข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติ

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้

รวบรวมความรู้เป็นหมวดหมู่และจัดทำองค์ความรู้ โดยคณะจัดทำพิจารณาให้สามารถเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ง่าย สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และทรัพยากรเดิมที่มีอยู่ตามบริบทของท้องถิ่น และสื่อสารให้กับประชาชนได้ในทุกระดับ

5. การเข้าถึงความรู้

การจัดทำเอกสารแผ่นพับ และการจัดส่งเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เข้าให้ความรู้ในเรื่องการจัดทำแนวกันไฟแบบป่าเบญก และการทดลองทำเพื่อให้เกิดความเข้าใจจากสภาพความเป็นจริง เน้นการทำผ่านประชาคมของชุมชนที่เป็นพื้นที่เป้าหมายโครงการ

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ดำเนินการประชุมเพื่อนำเสนอข้อมูลของหมู่บ้านเป้าหมาย

7. การเรียนรู้

ภายหลังจากดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมายสำเร็จ ทำให้หมู่บ้านใกล้เคียงเล็งเห็นประโยชน์จากการทำแนวกันไฟแบบป่าเบญก นำไปเป็นแบบอย่างและขยายสู่ชุมชนข้างเคียงต่อไป

การประชุมหรือคณะกรรมการการบริหารจัดการความรู้ในประเด็นคัดเลือกความรู้ที่เหมาะสม